

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma

2014–2020 (Luonnos 27.9.2013)

IHMISLÄHEINEN JA INNOSTAVA
ETELÄ-SAVON MAASEUTU ON
VUONNA 2020 LAADUKKAAN
SINIVIHREÄN TALOUDEN
ENNAKKOLUULOTON
EDELLÄKÄVIJÄ

Etelä-Savon ELY-keskus

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014-2020

(LUONNOS 27.9.2013)

Sisällysluettelo

1. Etelä-Savon maaseutustrategia	1
2. Maaseudun kehittämissuunnitelma	2
2.1 Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen	2
2.2 Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet	5
2.3 Ympäristön hoito ja eräät muut kehittämistoimenpiteet	8
2.4 Leader-toiminta	11
2.5 Maaseutualueiden määrittäminen	11
2.6 Toimenpiteiden toteutusta koskevat priorisoinnit ja valintakriteerit	12
3. Rahoitus	13
3.1 Rahoitussuunnitelma toimenpiteittäin	13
3.2 Tekninen apu	13
4. Alueen ohjelmien yhteensovitus ja työnjako	15
4.1 Maaseudun kehittämissuunnitelman yhteensovitus EAKR-, ESR- ja EMKR -ohjelmien kanssa	15
4.2 Yhteensovitus Etelä-Savon maakuntaohjelman ja alueen muiden ohjelmien kanssa	16
4.3 Sopimus työnjaosta toimintaryhmien ja alueen muiden maaseudun kehittäjien kanssa	17
4.4 Alueiden välinen yhteistyö maaseutuohjelman toimeenpanossa	19
5. Läpileikkaavat teemat	20
6. Suunnitelman alueellinen valmistelu	22
7. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman alueellinen toimeenpano ja päätöksentekojärjestelmä	22
Liite 1. Maaseutualueen ulkopuolelle rajatut kaupunkien keskusta-alueet	24

1 Etelä-Savon maaseutustrategia

Elinkeinojen, hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden edistäminen muodostavat Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategian rungon EU:n uudelle ohjelmakaudelle 2014–2020. Samalla nämä kolme painopistettä kytkevät strategian osaksi muita alueen kehitystä keskeisesti ohjaavia ohjelmia ja strategioita. Strategia antaa yhteisen suunnan maaseudun kehittämislle.

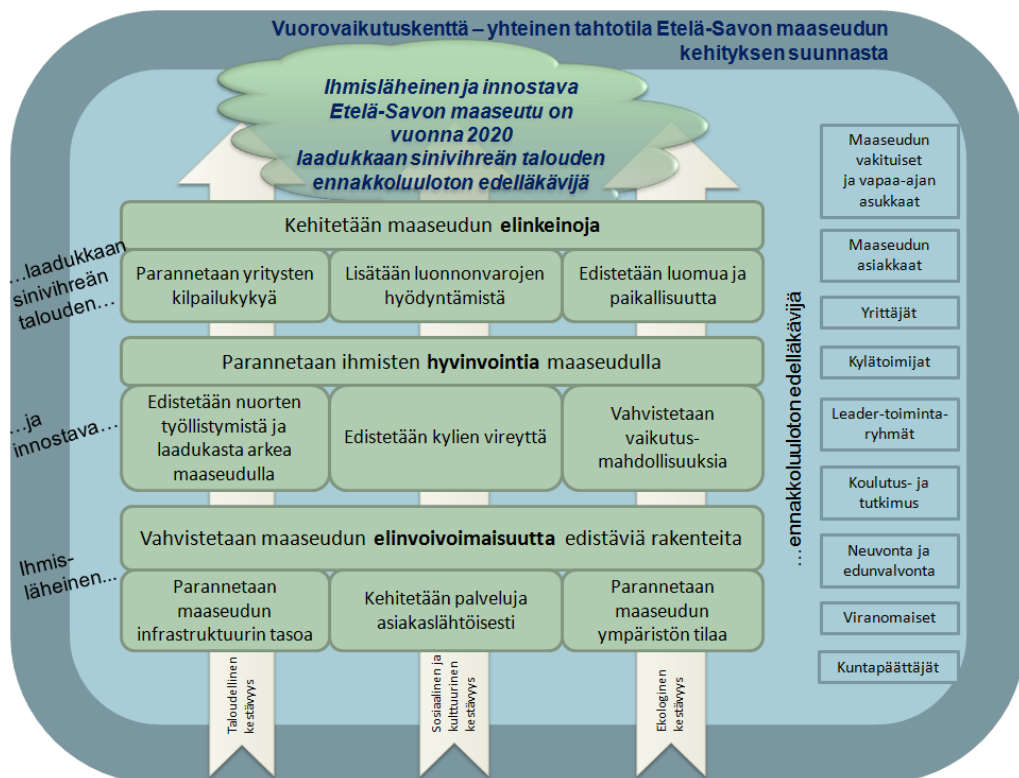
Kehittämistyön suunta tiivistyy maaseutustrategian visioon: *”Ihmisläheinen ja innostava Etelä-Savon maaseutu on vuonna 2020 laadukkaana sinivihreän talouden ennakkoluuloton edelläkävijä.”* Sinivihreällä taloudella halutaan korostaa sitä, että vihreän talouden mahdollisuuksiin tartutaan Etelä-Savossa myös alueen puhtaita vesistöjä ja runsaita kalakantoja monipuolisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla hyödyntäen.

Visiota tavoitellaan lisäämällä Etelä-Savon luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä sekä edistämällä luomuketjun kehittymistä ja yritysten kilpailukykyä. Paikallisuuden toteutuminen tuotteissa, palveluissa ja kulttuurissa on vahvuus, jota tullaan hyödyntämään tulevalla ohjelmakaudella keskeisesti.

Tavoitetilaa kohti hakeudutaan toteuttamalla kolmea painopistettä eli

- *vahvistamalla maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita*
- *parantamalla ihmisten hyvinvointia maaseudulla ja*
- *kehittämällä maaseudun elinkeinoja.*

Painopisteiden ja tavoitteiden toteutuksessa huomioidaan myös *taloudellinen, sosiaalinen, ekologinen ja kulttuurinen kestävyys*, joita painotetaan koko strategian läpileikkaavina teemoina. (Kuva 1).

Kuva 1. Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategia vuosille 2014–2020.

Metsävaltaisen ja monialaisen *Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategian painopisteet ovat kauttaaltaan yhteensopivat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman strategisten painopisteiden kanssa*: 1) Biotalouden edistäminen harjoittamalla maa- ja metsätaloutta taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväällä sekä eettisesti hyväksyttävällä tavalla; 2) Yritysten kilpailukykyä, uutta yrittäjyyttä ja yrittäjien verkostoitumista suosiva ja kehittävä toiminta maaseudun elinkeinojen monipuolistamiseksi ja

työllisyyden parantamiseksi; 3) Paikallisen omaehtoisen toiminnan vahvistaminen maaseudun elinvoiman ja elämänlaadun lisäämiseksi. Viimeksi mainittu painopiste koskee lähinnä paikallisten toimintaryhmien strategioita ja kehittämissuunnitelmia, mutta löytää liittymäkohtansa myös Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategiasta.

Maaseudun kehittämistarpeet on selvitetty keväällä 2012 *Etelä-Savon maaseudun toimenpideohjelman* yhteydessä laajoilla työpaja- ja haastattelukyselyillä. *Maaseudun kehittämisstrategian laadinnassa* on hyödynnetty monilta osin toimenpideohjelmaa. Etelä-Savolle tärkeän *metsätalouden kehittämisen tavoitteet* on otettu strategiassa huomioon alueellisen metsäohjelman ja Etelä-Savon metsä- ja puuklusterin kehittämissuunnitelman pohjalta. *Matkailuun liittyvät tavoitteet* perustuvat alueen matkailun kehittämissuunnitelmaan. Muut alueen maaseudun kehittämistä koskevat ohjelmat liittyvät mm. *elintarvikealaan, bioenergian tuotantoon, kalatalouden kehittämiseen ja alueen nuorison hyvinvointia koskeviin selvityksiin*. Maaseudun toimenpideohjelmaa ollaan vielä täydentämässä *alueen maaseutuun kohdistuvaa kysyntää koskevalla tutkimuksella*, jonka tuloksia on voitu ottaa huomioon kehittämissuunnitelman laadinnassa.

Etelä-Savossa toimii kolme paikallista toimintaryhmää, *Piällysmies ry, Rajupusu Leader ry ja Veej'jakaja ry*. Pertunmaan kunnan alue kuuluu Päijänne –Leader-ry:n alueeseen. Kaikki nämä toimintaryhmät tähtäävät toiminnan jatkuvuuteen ja ovat laatineet toimintastrategiat uutta ohjelmakautta varten. Toimintaryhmien strategioissa painottuvat elinkeinojen kehittämisen lisäksi maaseutuasuminen ja hyvinvointi sekä nuoret ja ympäristö. *Toimintaryhmien strategiat ja alueen maaseudun kehittämisstrategia tukevat laajasti toisiaan*. Myös *Itä-Suomen kalatalousryhmän strategia* sisältää useita maaseudun kehittämistä tukevia tavoitteita. ELY-keskus laatii toimintaryhmien ja kalatalousryhmän kanssa yhteistyösopimukset, joissa linjataan yhteistyö ja työnjako sekä yritys- ja hankerahoitusta koskevat painotukset (ks. kohta 4.2).

Maaseutustrategian painopisteet ovat sisällöltään yhdensuuntaiset Etelä-Savon ELY-keskuksen vuoteen 2015 ulottuvan strategian ja Uusiutuva Etelä-Savo 2020 –maakuntastrategian kanssa. Syksyllä 2013 valmistuvassa maakuntaohjelman 2014 -2017 luonnoksessa strategisina tavoitteina ovat menestyvä yritystoiminta, osaava työvoima ja hyvä innovaatioympäristö, uudistuva hyvinvointi sekä hyvä toimintaympäristö. Maaseudun kehittämisstrategia 2014 -2020 tukee suoraan tai välillisesti kaikkia näitä tavoitteita sekä useimpia kehittämisen panopistealueita, joita ohjelmaluonnoksessa on esitetty kaikkiaan 15 kpl, sekä niihin liittyviä lukuisia toimenpidekokonaisuuksia (ks. kohta 4.2).

2 Maaseudun kehittämissuunnitelma

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmassa esitetään toimenpiteet alueen maaseutustrategian toteuttamiseksi. Kehittämissuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon *Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014-2020 luonnos (22.5.2013)* (seuraavassa Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma) sekä alueen maaseudun kehittämiseen liittyvät muut keskeiset ohjelmat. Kehittämissuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet vastaavat Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteitä, joita on painotettu suhteessa toisiinsa Etelä-Savon maaseutustrategiassa esitetyt painopisteet ja tavoitteet huomioon ottavalla tavoin.

2.1 Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen

2.1.1 Alueelliset painotukset, tavoitteet ja rahoitusarvio

Etelä-Savossa on voimakas *tarve maatilojen rakenteen kehittämiseksi*, sillä alueen maatilojen keskikoko on koko Manner-Suomen pienin. Jotta alueen maatalous voisi olla tuotannon jatkuvuuden turvaavalla tavoin kannattavaa myös tulevaisuudessa, tilakokoa tulee erityisesti lisätä ja tuotantoa tehostaa alueelle

parhaiten soveltuviissa maidon ja naudanlihan tuotannossa sekä hevos- ja lammastaloudessa. Etelä-Savossa on lisäksi laajaa avomaan puutarhakasvien ja marjojen viljelyä. Alueella on myös muutamia suuria kasvihuone- ja puutarhayrityksiä. Myös näiden kehittämis- ja laajentamismahdollisuudet tulee turvata. Maatilojen rakenteen kehittämisessä tulee huomioida *metsätalouden ja muun yritystoiminnan merkitys* yrittäjäperheen toimeentulon lähteenä. Eteläsavolaiset maatilat ovat monialaisimpia koko maassa ja tältä pohjalta niitä tulee kehittää jatkossakin.

Maataloustuotteiden jatkojalostus ja paikallistuotteiden markkinointi ovat tärkeitä alueen omaleimaisuuden vahvistamiseksi. Lähi- ja luomuruoka liittyvät Etelä-Savossa läheisesti matkailuyrittäjyyteen. *Luonnonmukaisen tuotannon lisääminen ja toisaalta lähituotteiden tarjonnan laajentaminen ja monipuolistaminen* ovat alueen strategisia tavoitteita. Luomu-elintarvikkeiden osuuden merkittävää lisäämistä tavoitellaan erityisesti ammattikeittiöiden osalta. Luomu-elintarvikkeita pyritään saamaan myös vientiin. Kehitetään tuotantoa ja markkinointia paikallisesti tuotetuille elintarvikkeille, käsitöille, metsän antimille ja muille tuotteille paitsi alueen väestön tarpeisiin erityisesti myös vapaa-ajanasukkaiden/ monipaikka-asukkaiden ja matkailun tarpeisiin. Elintarvikkeiden raaka-aineiden *lähiruokaominaisuuksien tehokasta hyödyntämistä* pyritään parantamaan kaikilla sektoreilla. Elintarvikeketjujen ja -klustereiden kehittämiseksi yrittäjiä kannustetaan kehittämään ja uudistamaan toimintaansa *liiketoimintalähtöisiä innovaatioita* tukemalla. Innovaatiotoiminta Maaseutuohjelman läpileikkaavana teemana liittyy laajasti elinkeinojen kehittämiseen ja erityisesti yritysten kilpailukyvyyn parantamiseen.

Yritysten investointituki nähtiin maaseutuohjelman tärkeimpänä tukimuotona alueen maaseudun kehittämissuunnitelmassa 2007 -2013 keväällä 2013 toteutetussa arvioinnissa. Hyöty on kohdistunut tällöin suoraan alueen yrityksiin, yrittäjiin ja työntekijöihin, jota kautta *yritystuilla on voitu vahvistaa maaseudun elinvoimaisuutta*. Yritystuilla on voitu parantaa toiminnan laatua, niillä on myös myönteinen vaikutus tuotekehitykseen ja kannattavuuden parantamiseen. Yritystuet on käytetty pääosin rakennusinvestointeihin sekä kone- ja laiteinvestointeihin. Uudella ohjelmakaudella *panostetaan enemmän yritysten kehittämiseen*. Yritystuilla tulee edistää uusien innovaatioiden syntymistä sekä uuden liiketoiminnan kehittämistä.

Edellisellä ohjelmakaudella keskeisiksi rahoituskohteiksi muodostuivat *bioenergia-, matkailu- ja elintarvikealan* yritystoiminta. Uudella ohjelmakaudella näiden lisäksi korostuvat mm. *alueen runsaslukuisille vapaa-ajan-asukkaille suunnattu palveluyrittäjyys, hoiva- ja hyvinvointialojen yrittäjyys, puun jatkojalostus ja metsäluonnonvaroihin liittyvä palveluyrittäjyys ja monipuolistaminen sekä muu ympäristön hoitoon liittyvä yrittäjyys*. Vaikka puuhakkeeseen perustuva lämpöyrittäjyys on jo varsin vakiintunutta Etelä-Savossa, puun käytön osuutta on mahdollisuus edelleen kasvattaa ja lisätä hajautettua energiatuotantoa edistämällä lämpöyrittäjyyttä ja uusiutuvaa energiaa hyödyntävien lämpökeskusten perustamista. Myös biokaasun tuotantoon soveltuva *sivutuotteiden hyödyntäminen* on herättänyt kiinnostusta alueen yrittäjien keskuudessa. Etelä-Savon *puhtaat vedet ja runsaat kalakannat* kestävät alan asiantuntijoiden mukaan huomattavasti suurempaa hyödyntämistä alueen väestön, vapaa-ajan asukkaiden ja matkailun tarpeisiin ilman että vaarannetaan kestävä kehityksen tavoitteita. Maaseuturahastolla ja EMKR-rahoitteisella toiminnalla on alueen kalatalousyrittäjyyteen liittyen yhteistyön paikka.

Alueen maaseudun kehittämissuunnitelman arvioinnissa todettiin maatilojen rakenneongelmien lisäksi myös maaseudun muun yritystoiminnan heikko yleinen houkuttavuus, investointien ja yritystoiminnan vähäisyys varsinkin puunjalostuksessa sekä matkailuyritystoiminnan kehittämistarpeet. Uuden ohjelmakauden myötä tulee erityisesti panostaa *kannattavuusedellytykset omaavien tilojen ja muiden maaseutuyritysten jatkuvuuden turvaamiseen* tukemalla sukupolvenvaihdosten rahoitusta ja innostamalla nuoria yrittäjyyteen. Tuotannon säilyttämistä painottavasta ajattelusta tulisi siirtyä *enemmän kehittävää ja asiakaslähtöistä näkökulmaa* painottavaan kehittämisotteeseen. Yritysten investointien ja toiminnan/palvelujen *laadun parantamisen* lisäksi tulisi panostaa yrittäjien *verkostoitumiseen ja markkinoinnin tehostamiseen*. Myös *vientiosaamiseen* varsinkin venäläisasiakkaiden suuntaan tulisi kiinnittää lisähuomiota.

Seuraavassa on esitetty ristiintaulukoituna maatalojen ja maaseudun muiden yritysten kehittämistä koskevat Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategian mukaiset keskeisimmät tavoitteet ja vastaavat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaluonnoksen mukaiset toimenpiteet ja niihin liittyvät Maaseuturahaston prioriteetit sekä arvio näihin suunnattavan rahoituksen painottumisesta alueella (kuva 2).

Kuva 2. Maatalojen ja maaseudun muiden yritysten kehittämistä koskevat strategiset tavoitteet, vastaavat toimenpiteet ja Maaseuturahaston prioriteetit sekä arvio julkisen rahoituksen painottumisesta vuosina 2014-2020 Etelä-Savossa.

Etelä-Savon maaseudun strategiset kehittämistavoitteet	M-S:n maaseudunkehittämisohjelman toimenpiteet	Maaseuturahaston prioriteetit (1-6)	Rahoituspainotus %
-Maatalouden rakenteen ja kannattavuuden parantaminen, tuotannon tehostaminen ja nykyaikaistaminen sekä riskienhallinta	Investoinnit fyysiseen omaisuuteen/ Maatalojen kokonaistehokkuuden parantaminen	2A	46
-Paikallisten ja luomu-elintarvikkeiden käytön lisääminen -Elintarvikeketjujen ja markkinoinnin kehittäminen sekä innovatiivisuuden edistäminen	Maataloustuotteiden jalostus, markkinointi ja kehittäminen	3A	9
-Tuotannon ja rakenne-kehityksen jatkuvuuden turvaaminen maataloilla ja muissa maaseutuyrityksissä -Nuorten työllistymisen edistäminen	Nuorten viljelijöiden aloitustuki ja yrityksen perustamistuki	2B 6A	15
-Yritysten kilpailukyvyyn parantaminen -Luonnonvarojen hyödyntämisen lisääminen (metsät ja kalavarat) -Uusien innovaatioiden edistäminen ja uuden liiketoiminnan kehittäminen (mm. uusiutuvan energian tuotantoon liittyvän yritystoiminnan kehittäminen ml. suljetun kierron liiketoiminta ja biotalous)	Maaseutualueiden yritystoiminnan tuet	6A	30
Yhteensä			100

2.1.2 Määrälliset ja laadulliset tavoitteet toimenpiteille

Maatalouden ja maaseudun muiden yritysten kehittämisen tavoitteenasetteluja on tarkasteltu kuvassa 3. Rahoitettavien kehittämistoimenpiteiden määrälliset ja laadulliset tavoitteet *seitsemän vuoden suunnittelukaudelle* voivat parhaimmillaankin olla vain *karkea arvio* rahoituksella mahdollisesti saavutettavista tuloksista Etelä-Savossa. Tavoitteiden toteutumista seurataan Komission esittämien ja kansallisiin indikaattorein, joita seuraavassa on esitetty Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaluonnoksen pohjalta. Näiden lisäksi Etelä-Savossa seurataan myös yritystukiin liittyvän rahoituksen jakautumista maakunnan eri osiin.

Kuva 3. Maatalouden ja maaseudun muiden yritysten kehittämisen tavoitteet yhteensä seitsemän vuoden suunnittelukaudella 2014-2020 Etelä-Savossa.

Maatalouden ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen / Määrälliset ja laadulliset tavoitteet/ Indikaattorit	Maatilojen kokon. tehokkuuden parantaminen, kpl	Maataloustuotteiden jalostus, markkinointi ja kehittäminen, kpl	Nuorten viljelijöiden aloitustuki, kpl	Maaseudun yritysten investointituki, kpl	Yritysten kehittämien ja liiket. innovointi, kpl	Maaseudun yritysten perustaminen, kpl	Yhteensä, kpl
<i>Komission edellyttämät idikaattorit:</i> (MS:n maas.kehitt.ohjelma)	(7.4.1)	(7.4.2)	(7.5.1)	(7.5.2)	(7.5.2)	(7.5.2)	
Hyväksytyt hakemukset yht, kpl	280	70	150	500	400	60	1 460
-Luomu-tuotanto, kpl	70	30		10	10		120
-Tavanomainen tuotanto, kpl	210	40					250
Tuetut yritykset, kpl	240	50	150	400	350	60	1 250
Yritysten kokoluokka							
Luonnoll.henk./oikeushenk.	210/30	30/20	150	250/ 150	200/ 150	40/20	880/ 370
Investointien määrä, M€	55	20	30	60			170
Julkisen tuen määrä, M€	30	6	10	16	3	1	66
-Uusiutuvan energian tuotanto, kpl/M€				70/14			70/14
Luotujen kokoaikaisten työpaikkojen määrä tilalla, kpl /maatilan ulkopuolella, kpl (miehet, naiset, ikä, koulutus)	50	20/40	225	70/ 420		30/30	395/ 490
Uusiutuvan energian tuotantokapasiteetti							

2.2 Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet

Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategian painopisteisiin — maaseudun elinkeinojen kehittäminen, ihmisten hyvinvoinnin parantaminen ja maaseudun elinvoimaisuutta edistävien rakenteiden vahvistaminen — liittyy paljon sellaisia tavoitteita, joissa hyödynsaajina ovat yksittäisiä yrittäjiä laajemmat kansalaisryhmät ja joita voidaan parhaiten edistää rahoittamalla eri alojen asiantuntijoista koostuvien hanke-toimijoiden hankkeita. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteistä hanketoiminnalla voidaan edistää pääasiassa seuraavia kolmea toimenpidettä: *Koulutus ja tiedonvälitys, maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen sekä yhteistyö*. Innovaatiotoiminta Maaseutuohjelman läpileikkaavana teemana liittyy vahvasti mukaan kaikkiin näihin toimenpiteisiin.

2.2.1 Alueelliset painotukset, tavoitteet ja rahoitusarvio

Etelä-Savon maaseutustrategiassa *koulutus ja tiedonvälitys* liittyvät ensisijaisesti *yritystoiminnan laadun parantamiseen* ja samalla *maaseudun elinkeinojen kehittämiseen*. Koulutuksella ja tiedonvälityksellä on vaikutuksensa myös *maaseutuasukkaiden hyvinvoinnin parantamiseen* mm. nuorten työllistymistä ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä koskevien tavoitteiden kohdalla. Maaseudun elinvoimaisuutta edistävien rakenteiden vahvistamisessa koulutus ja tiedonvälitys ovat keskeisellä sijalla mm. asiakaslähtöisten palvelujen kehittämisessä ja maaseudun ympäristön tilan parantamisessa. Koulutus ja tiedonvälitys tukevat myös välillisesti useita muitakin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteitä.

Uudella ohjelmakaudella Etelä-Savossa nousevat strategisina painoaloina mm. *luomutuotannon ketjun toimintaan* liittyvä osaaminen, *metsien hyödyntämiseen, puunjalostukseen ja puuenergian tuotannon ketjun toimintaan* sekä *matkailupalveluiden tuottamiseen ja markkinointiin* yrittäjältä asiakkaalle liittyvä osaamisen kehittäminen. Metsien kasvu on Etelä-Savossa merkittävästi suurempi kuin käyttö. Metsien hyödyntämiseen on vaikuttanut *metsänomistajien ikääntyminen* ja eläköityminen. Alueella tarvitaan hankkeita metsätilojen sukupolvenvaihdosten edistämiseksi ja passivoituneiden tilanomistajien aktivoimiseksi. Noin 40 % metsänomistajista asuu muualla kuin metsänsä sijaintikunnassa. Metsänomistajien taloudellinen riippuvuus metsistään on vähentynyt. Metsätalouden rakennemuutoksen ja siihen vaikuttavien tekijöiden seurauksena metsien käytön tavoitteet ovat muuttuneet ja monitavoitteisia metsänomistajia on yhä enemmän. *Koulutusta ja tiedonvälitystä koskevin toimenpitein voidaan edistää metsätaloudessa tilakoon suurentamista ja omistusrakenteen kehittymistä sekä metsien monitavoitteista käyttöä.*

Etelä-Savon puhtaiden *vesistöjen ja runsaiden kalakantojen parempi hyödyntäminen* alueen asukkaiden ja matkailijoiden hyväksi edellyttää alan yritysten lisäämistä ja laajentamista sekä toiminnan kehittämistä paitsi yritystukien myös koulutus- ja tiedonvälitys-toimenpiteiden avulla.

Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategian painopiste *'parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla'* vastaa suoraan maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen –toimenpiteeseen. Toimenpide kattaa myös maaseudun elinvoimaisuutta edistävien rakenteiden vahvistamista koskevan strategisen painoalan tavoitteet asiakaslähtöisten palvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi, maaseudun infrastruktuurin parantamiseksi sekä ympäristön tilan parantamiseksi mm. luonnon monimuotoisuuden ja kulttuurimaisen säilyttämiseksi. Kylien kehittämisessä tulee *vakituisten asukkaiden lisäksi ottaa huomioon monipaikka-asumisen yleistymisen ja lisääntyvä vapaa-ajanasukkaiden määrä* ja heidän tarpeensa. *Matkailu* lisää kesäaikaan useilla paikkakunnilla väkimäärän jopa moninkertaiseksi. Helsingin yliopiston Ruralia-Instituutissa käynnissä olevassa Etelä-Savon kysyntään kohdistuvassa tutkimuksessa on todettu, maakuntaan tulee saada *koordinoitu matkailun ja tapahtumat kattava kansainvälinen varausjärjestelmä* ja panostaa muutenkin asiakaslähtöiseen tuotekehitykseen. *Matkailun lisääntyminen ja kysynnän muutokset voivat* luoda aivan uudenlaisia tarpeita ja antaa mahdollisuuksia kylien innovatiiviselle kehittämiselle.

Maaseudun palvelujen ja kylien kehittämistä on tehty yhteistyösopimus paikallisten toimintaryhmien kanssa. Tätä toimintaa rahoitetaan pääasiallisesti toimintaryhmien hankkeiden kautta. Edellisellä ohjelmakaudella on kunnostettu kylätaloja, retkeilyreittejä ja toteutettu erilaisia harraste- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Lakkautettujen koulujen kunnostaminen kylätaloiksi on paikkapaikoin edelleenkin ajankohtaista. Uudella ohjelmakaudella *tulee kuitenkin panostaa enemmän tämän yhteisöllisyyttä tukevan infrastruktuurin käytön tukemiseen ja edistää ihmisten innovatiivista toimintaa yhteisissä tiloissa.*

Väestön ikääntyminen, huoltotaseen muuttuminen ja nuorten voimakas poismuutto ovat tyypillisiä haasteita Etelä-Savon maaseudulle. *Nuorten työllistyminen ja laadukas arki* on strategisena tavoitteena, jota maaseudun kehittämissuunnitelmassa voidaan edistää joidenkin kohdalla suoraan aloittamistuilla ja muilla yritystuilla ja laajemmin välillisesti yhdessä alueen toimintaryhmien kanssa maaseudun palvelujen ja kylien kehittämistä koskevilla hankkeilla sekä koulutuksella ja tiedonvälityksellä. Pienyritykset ovat olleet merkittävässä roolissa nuorten työllistäjinä Etelä-Savossa, mistä johtuen nuorten aktivointiaste on maan toiseksi korkein eli 34 %. ELY-keskuksen ja TE-toimiston työvoimapolitiikan aktiivisten toimien ansiosta nuorten työttömyysaste on 20,5 % työvoimasta, mikä on silti suuri luku. Ilman näitä toimia työttömyysaste olisi kuitenkin 31 %. Siksi Sanssi-kortti koetaan tärkeänä varsinkin pienille yrityksille.

Rakennerahastoissa on ESR-rahoitteisilla toimintalinjoilla 6 ja 7 laajasti nuorten koulutusta, ammattitaitoa, elinikäistä oppimista ja osallisuutta koskevia toimenpiteitä nuorille. Rakennerahastoihin liittyen Etelä-Savon maakuntaohjelmaluonnoksessa nuorten tarpeet on otettu huomioon mm. toimintalinjalla *Osaava työvoima ja innovaatioympäristö* sekä Uudistuva hyvinvointi –toimintalinjan tavoitteessa *Lapsiperheiden ja nuorten palvelujen kehittäminen*. Maaseudun kehittämissuunnitelman ja maakuntaohjel-

man toimenpiteiden yhteensovittaminen tulee olemaan merkittävässä roolissa nuorten koulutuksen, työllistämisen ja myös harrastetoiminnan edistämiseksi.

Maaseutustrategian painoalaa maaseudun elinkeinojen kehittäminen voidaan toteuttaa laajasti *yhteistyö-toimenpiteen* puitteissa. Toimenpide sisältää *tutkimustiedon paremman hyödyntämisen, uusien yhteyksien luomisen sekä keksintöjen kokeilun mahdollistavat pilotti- ja demonstraatiohankkeet*. Toimenpiteellä voidaan edistää yhteistyötä Etelä-Savolle tärkeillä toimialoilla kuten *luomu-tuotannossa, maidon-tuotannossa, metsätaloudessa ja matkailussa*. Yhteistyö-toimenpiteessä edistetään myös Euroopan innovaatiokumppanuutta koskevien toimijaryhmien (TR) perustamista ja kansainvälistä verkottumista Euroopan Innovaatioverkoston (EIP) toiminnan huomioon ottavalla tavoin. Valtakunnallisiin hankkeisiin osallistumisen ja EIP-toiminnan hyötyjä joudutaan kuitenkin vielä pohtimaan ja vertaamaan keskenään näihin liittyvien toimintamahdollisuuksien selkiytyttyä ohjelmatyön edetessä.

Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategian näkökulmasta *neuvonta-toimenpiteellä on merkittävä välillinen vaikutus maatilayritysten kilpailukyvyyn parantamisessa kestävän kehityksen tavoitteet huomioon ottavalla tavoin*. Neuvonta-toimenpide suuntautuu maaseudun kehittämisohjelman mukaisena pelkääntään maatalouden harjoittamiseen kuten eläinten terveys- ja hyvinvointiasiat, energiankäytön tehostaminen ja tilan toiminnan kehittäminen. Metsätalouteen liittyvää neuvontaa ei voida toteuttaa neuvonta-toimenpiteessä. Sitä vastoin metsänomistajien ja metsäalan yrittäjien liiketoiminta- ym. osaamista voidaan edistää koulutus ja tiedotus toimenpiteessä.

Kuva 4. Kehittämishankkeita ja yleishyödyllisiä investointihankkeita koskevat strategiset tavoitteet, vastaavat toimenpiteet ja Maaseuturahaston prioriteetit sekä arvio julkisen rahoituksen painottumisesta vuosina 2014-2020 Etelä-Savossa (Ilman toimintaryhmiä).

Etelä-Savon maaseudun strategiset kehittämistavoitteet	M-S:n maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteet	Maaseuturahaston prioriteetit (1-6)	Rahoitus-painotus %
-Yritysten kilpailukyvyyn parantaminen (maa-, metsätalous- ja mikroyrittäjien liiketoiminta-osaaminen sekä alueiden välinen ja kv. verkostoituminen) -Luonnonvarojen hyödyntämisen lisäämiseen liittyvä osaaminen (metsät, suljetun kierron uusiutuvan energian tuotanto, järviluonto ja kalatalous) -Luomun edistäminen, lähiruoka (lyhyet toimitusketjut, markkinointi, kv. luomuosajien verkosto) -Paikallisten vahuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntäminen - Elintarvikeketjun, matkailun, hyvinvointialan ja palveluiden kehittäminen	Koulutus ja tiedonvälitys	1ABC	50
	Yhteistyö	6A	18
-Edistetään nuorten työllistymistä ja laadukasta arkea maaseudulla -Kyläiden vireyden edistäminen -Vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen (mm. monipaikka-asujien osalta, kuntakeskusten ja kaupunkien vuorovaikutus, nuorten työllistymisen ja kulttuuripalvelut) -Maaseudun infrastruktuurin parantaminen (kyläverkot ym.) -Kehitetään palveluja asiakaslähtöisesti	Maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen	6ABC	28
	Yhteistyö	6AB	4
		6C	
Yhteensä			100

2.2.2 Määrälliset ja laadulliset tavoitteet toimenpiteille

Seuraavassa on esitetty kehittämishankkeina ja yleishyödyllisinä investointihankkeina toteutettavien toimenpiteiden osalta alustavia arvioita määrällisistä ja laadullisista tavoitteista Etelä-Savossa uudella ohjelmakaudella (kuva 5).

Kuva 5. Maaseudun kehittämishankkeita ja yleishyödyllisiä hankkeita koskevat määrälliset ja laadulliset tavoitteet yhteensä suunnittelukaudella 2014-2020 Etelä-Savossa.

Maatalouden ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen / Määrälliset ja laadulliset tavoitteet/ Indikaattorit	Koulutus ja tiedonvälitys, kpl	Maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen, kpl	Yhteistyö, kpl	Yhteensä, kpl
<i>Komission edellyttämät indikaattorit:</i>				
Koulutukseen (ja tiedotukseen) osallistuneiden määrä (mm. viljelijäkoulutukset), kpl	n. 10 000			
Järjestettyjen koulutusten (hankkeet) määrä, kpl	30			
Tuetut esittely ja tiedotustilaisuudet, kpl	100			
Julkaistu materiaali (ml. verkkojulkaisut), kpl	100			
Parannetuista palveluista hyötyvien maaseudun asukkaiden määrä, kpl		5 000		
Säilytetyt ja uudet palvelut, kpl		20		
Kylien ja palveluiden kehittämissuunnitelmien määrä, kpl		5		
Kulttuuri- ja luonnonperintö selvitykset ja investoinnit, kpl		2		
Biotalous yhteistyö(toimenpide)hankkeet, kpl		3	10	
Muiden alojen yhteistyö (toimenp.)hankkeet, kpl		3	10	
Kansainväliset yhteistyö(toimenp.)hankkeet, kpl			5	
Maatalouden toimijaryhmien lukumäärä (yhteistyö-toimenpiteessä), kpl			3	
Metsätalouden toimijaryhmiä (yhteistyö-toimenpiteessä), kpl			1	

2.3 Ympäristönhoito ja erät muut kehittämistoimenpiteet

Ympäristönhoitoon välittömästi liittyviä toimenpiteitä Maaseutuohjelmassa ovat ympäristökorvaus-toimenpiteeseen liittyvät tila- ja peltolohkokohtaiset toimenpiteet sekä sopimukseen perustuvat ympäristöinvestointien tukeminen sekä alkuperäiskasvien viljelyyn ja alkuperäisrotujen ylläpitoon liittyvä geenipankkisäilytys. Luonnonmukaisen tuotannon tukeminen on omana toimenpiteenään Ympäristökorvausjärjestelmän ja luonnonmukaisen tuotannon mahdollisuuksia voidaan edistää lisäksi alueellisten ja alueiden välisten koulutus ja tiedotus- sekä yhteistyö- toimenpiteiden kehittämishankkein.

Seuraavassa tarkastellaan lähinnä vain ELY-keskusten kautta hallinnoituja *ympäristön hoitoon ja luomutuotantoon liittyviä toimenpiteitä*. Tässä yhteydessä on jätetty tarkemmin käsittelemättä kuntien kautta hallinnoitavat ympäristökorvaukset.

Välillisesti ympäristönhoitoa tukevia toimenpiteitä ovat hyväksytyille neuvojille tai heidän taustaorganisaatioille suunnattu *neuvonta -toimenpide*, joka uudella ohjelmakaudella on voimakkaasti suunnattu viljelijöiden ympäristötietoisuuden ja -osaamisen lisäämiseen.

Muita maaseutuohjelman toimenpiteitä ovat *luonnonhaittakorvaukset* ja *eläinten hyvinvointi*, jotka hal-
linnoidaan kuntien välityksellä eikä niitä ole tarkemmin käsitelty tässä esitettävässä suunnitelmassa.
Neuvontaa, luonnonhaittakorvauksia ja eläinten hyvinvointia koskevat toimenpiteet tukevat sinänsä hy-
vin Etelä-Savon maaseutustrategian toteutusta paitsi maatalouden kilpailukyvyyn osalta myös alueen
ympäristön hoidon ja strategian läpi leikkaavien yhteisten tavoitteiden kautta.

2.3.1 Alueelliset painotukset, tavoitteet ja rahoitusarvio

Järviluonto ja maaseutumaisema ovat luoneet pohjan Etelä-Savon kehittymiseksi Suomen merkittävim-
miksi maaseutumatkailumaakunniksi. Monipuoliset ja pääosin hyvässä tai erinomaisessa kunnossa ole-
vat vesistöt tarjoavat vapaa-ajan asumiselle hyvät edellytykset. Eteläsavolaisten puhtaiden vesien ja
maiseman erityispiirteiden säilyttämiseksi on pyrittävä vähentämään maatalouden aiheuttamaa ympä-
ristökuormitusta sekä ylläpitämään ja lisäämään maatalousluonnon monimuotoisuutta.

Vesipolitiikan puitedirektiivin pohjalta on laadittu Vuoksen vesistöaluetta koskeva vesienhoitosuunni-
telma ja siihen liittyvä alueellinen toimenpideohjelma 2010-2015. Vesien hoidon 2. kauden 2016-2021
suunnittelu on alkanut ja tarkoituksena on, että pääasiassa uuden ympäristökorvausjärjestelmän toi-
menpiteitä hyödynnetään vesiensuojelun tavoitteisiin pääsemiseksi.

Ympäristöstä huolehtiminen on Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategiassa vahvasti mukana maa-
seudun elinkeinojen kehittämiseen liittyvässä painopisteessä luomutuotannon edistämistä koskevana
tavoitteena sekä maaseudun elinvoimaisuutta edistävien rakenteiden vahvistamiseen liittyvässä paino-
pisteessä, jossa yhtenä tavoitteena on maaseudun *ympäristön tilan parantaminen*. Näiden lisäksi ympä-
ristö halutaan ottaa huomioon alueen maaseudun kehittämistavoitteissa ja toimenpiteissä kauttaaltaan
taloudellisen, sosiaalisen, kulttuurisen ja ekologisen kestävyuden huomioon ottavalla tavoin.

Luonnonmukainen tuotantomuoto edistää turvallisten orgaanisten lannoitusaineiden kierrätystä ja lisää
kasvi- ja eläinlajien monimuotoisuutta sekä eläinten lajinmukaisempaa hoitoa. Luomualan valtakunnalli-
sen kehittämisen tavoitteena on, että *viljelystä peltoalasta on luomutuotannossa 20 % vuonna 2020*.
Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman strategiassa ohjelmakaudelle 2014-2020 maaseudun
elinkeinojen painopistealueella luomun edistäminen ja luonnonmukaiseen tuotantoon panostamisen
nähdään tärkeänä maaseutusuunnitelman kehittämistoimenpiteenä. Etelä-Savon viljelystä peltoalasta
on luonnonmukaisessa viljelyssä noin 13 %. Viimevuosien luomuviljelyn suosion jatkuessa Etelä-Savo on
asettanut tavoitteeksi 25 % luomualan vuoteen 2020 mennessä.

Ympäristöinvestointeihin liittyvät Maaseutuohjelma toimenpiteet mahdollistavat ympäristösopimuksiin
liittyen hoidettavien kohteiden perustamisen tai kunnostamisen sekä lannankäsittelyä edistävät inves-
toinnit. *Sopimus pohjalta toteutettavat ympäristötoimenpiteet ja ympäristöinvestoinnit* kuten kosteikko-
jen perustaminen ja hoito, maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito sekä alkuperäisro-
tujen kasvattaminen tukevat alueen ympäristöarvojen säilyttämisen lisäksi laajasti luonnonkauniille Ete-
lä-Savolle tärkeitä matkailun ja monipaikka-asumisen tavoitteita.

Seuraavassa on esitetty Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategian mukaiset ympäristön tilaa koske-
vat keskeisimmät tavoitteet ja vastaavat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaluonnoksen
toimenpiteet, maaseuturahaston prioriteetit sekä ohjelmakaudella tarvittavan rahoituksen jakauma ELY-
keskuksessa käsiteltävien ympäristökorvausten osalta (kuva 6).

Kuva 6. Ympäristöä koskevat strategiset tavoitteet, vastaavat toimenpiteet ja Maaseuturahaston prioriteetit sekä arvio julkisen rahoituksen painottumisesta vuosina 2014-2020 Etelä-Savossa.

Etelä-Savon maaseudun strategiset kehittämis-tavoitteet; ympäristö	M-S:n maaseudunkehittämis-ohjelman toimenpiteet	Maaseuturahaston prioriteetit (1-6)	Rahoitus-painotus, %
Maatalouden aiheuttaman ympäristökuormituksen vähentäminen maaperään, vesistöihin ja ilmaan	-Ympäristöinvestoinnit/ Kosteikkoinvestoinnit -Ympäristösopimukset	4ABC 5ABCD	14
Maatalousympäristöihin liittyvän luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen	-Perinnebiotooppien alkuraivaus -Ympäristökorvausjärjestelmän monimuotoisuuden ja maiseman edistämistä koskevat toimenpiteet	4ABC	29
Luonnonmukaisen tuotannon edistäminen	Luonnonmukainen tuotanto	4ABC	57
Yhteensä			100

2.3.2 Määrälliset ja laadulliset tavoitteet toimenpiteille

Seuraavassa on esitetty ympäristön tilan parantamista koskevat tavoitearvioina Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman kannalta keskeisimmät indikaattorit toimenpiteittäin. ELY-keskuksen kautta myönnettävien ympäristökorvausten lisäksi seuraavassa ilmenee myös kuntien kautta myönnettäviä ympäristökorvauksia koskevia tunnuslukuja.

Kuva 7. Ympäristön hoitoa koskevat määrälliset ja laadulliset tavoitteet suunnittelukaudella 2014-2020 Etelä-Savossa.

Ympäristön tilan parantaminen/ Määrälliset ja laadulliset tavoitteet/indikaattorit	Ympäristöinvestoinnit	Ympäristökorvaus	Luonnonmukainen tuotanto
Ympäristökorvauksen toimenpiteisiin sitoutuneet vuosittain, %		95	
Ympäristökorvausalan osuus vuosittain, %		98	
Lietelannan sijoittaminen peltoon, sopimusala ohjelmakauden lopussa, ha		8 000	
Kasvipeitteisyysalan osuus vuosittain; % peltoalasta		90	
Monimuotoisuussopimusala vuosittain, ha		3 300	
Kosteikkoinvestoinnit vuosittain, kpl	10		
Perinnebiotooppien alkuraivaus vuosittain, kpl	10		
Luomusopimusala ohjelmakauden lopussa, ha			18 500
Luomualan osuus peltoalasta ohjelmakauden lopussa, %			25
Luomutilojen määrä ohjelmakauden lopussa, kpl			320

2.4 Leader-toiminta

LEADER –toiminnan tavoitteena on koota ja aktivoida maaseudun asukkaita ja organisaatioita ja sen avulla kehittää maaseudun elinkeinoja, elämänlaatua ja elinympäristöä (Kuva 8).

Paikallista kehittämistä rahoitetaan Etelä-Savon maaseudun kehittämisohjelmassa pääsääntöisesti toimintaryhmyillä ja LEADER-menetelmällä. Etelä-Savon kehittämissuunnitelman tässä vaiheessa varsinaista hakua toimintaryhmiksi ei ole vielä avattu. Parhaillaan tätä työtä alueella tekevät neljä toimintaryhmää: Rajupusu LEADER ry, Veej'jakaja ry sekä Piällysmies ry sekä Päijänne Leader ry, joista jokainen on alustavasti hakenut viralliseksi toimintaryhmäksi. Näistä jälkimmäinen toimii Pertunmaalla ja kuuluu Hämeen ELY-keskuksen alueelle. Toimintaryhmien alueiden asukasluku vaihtelee 19 000 - 55 000 asukkaaseen.

Kuva 8. LEADER-periaatteet, joihin paikallinen kehittäminen pohjautuu (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 20014-2020 luonnos).

Jokainen toimintaryhmä tekee oman maaseudun kehittämissuunnitelmansa, jonka maa- ja metsätalousministeriö hyväksyy. Etelä-Savon maaseudun kehittämisen kannalta suunnitelmat ovat yhdensuuntaisia Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020, Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2014-2020 ja Etelä-Savon maaseudun kehittämisen toimenpideohjelman 2012 – 2020 kanssa. ELY-keskus ja toimintaryhmät tekevät yhteistyösopimuksen Etelä-Savon paikallisesta kehittämisestä. Siinä hahmotetaan töiden yhteensovitus niin, että saadaan voimavarat tehokkaasti käytettyä ilman päällekkäisyyttä tai katvealuetta (ks. kohta 4.3). Jokaiselle toimintaryhmälle tulee ohjelmasta oma rahoituskiintiö, joista rahoitetaan LEADER-hankkeet. Näistä päätöksen tekee ELY-keskus toimintaryhmän lausuntojen perusteella. Lisäksi toimintaryhmät tekevät läheistä yhteistyötä Itä-Suomen kalatalousryhmän ja Etelä-Savon maakuntaliiton kanssa. Toimintaryhmät voivat hakea rahoitusta myös Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) varoista, mikäli monirahastoinen paikallisen kehittämisen toimintatapa otetaan näissä käyttöön.

LEADER-toiminnalla voidaan rahoittaa kaikkia maaseutuohjelman kuudesta painopisteistä, vaikkakin painopiste on prioriteetissa 6, sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseutualueilla. Toimintaryhmät rahoittavat sekä yritys- että muita hankkeita. Hankkeet ovat pieniä, paikallislähtöisiä ja niiden saama julkisen tuen enimmäismäärä on 180 000 euroa/hanke. Uutta uudella ohjelmakaudella ovat teemahankkeet.

2.5 Maaseutualueen määrittäminen

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteitä voidaan toteuttaa maaseutualueilla, jotka määritellään alueellisten kehittämissuunnitelmaesitysten laatijoiden ja alueen maaseudun kehittäjätoimijoiden kanssa yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) laatimalla maaseutualueityypittelyyn

sisältävälle karttapohjalle. Maaseutualueen määrittäminen koskee ensisijaisesti yritystukirahoituksen suunnitelmista. Etelä-Savossa on sovittu käytettävän samaa määrittämistä sekä ELY-keskuksen että paikallisten toimintaryhmien maaseudun yritystukien myöntämisessä. Suunnitelmien mukaan *maaseutualueen ulkopuolelle rajataan Mikkelin ja Savonlinnan kaupunkien keskukset* (ks. taajama-alue-esitys –kartat, liite 1). Kaupunkialueiden rajaukset vastaavat tällöin SYKE:n esittämiä rajoituksia. Kaupunkialueelle jää näin ollen Mikkeli noin 36 000 asukasta ja Savonlinnassa 23 000 asukasta. Savonlinnan osalta SYKE:n esittämää karttaa on tarkennettu alueiden luonnollisten rajojen mukaiseksi kuitenkin niin, että edellisen ohjelman aikaiset maaseutualueet säilyvät edelleen maaseutuna. Veej’jakajan alueella on rajoituksen jälkeen noin 55 000 henkeä ja Piällysmiehen alueella noin 19 000 asukasta.

Pieksämäen kaupunkialue oli ohjelmakaudella 2007-2013 yritystuissa rajattu pois. SYKE:n rajoituksissa Pieksämäelle ei ollut esitetty mitään kaupunkirajaa. Pieksämäen kaupunkialue on alustavasti suunniteltu otettavaksi kokonaan maaseudun kehittämissuunnitelman piiriin. Etelä-Savon kolmannen toimintaryhmän Rajajäsen Leaderin alue on kokonaan maaseutualue.

2.6 Toimenpiteiden toteutusta koskevat priorisoinnit ja valintakriteerit

Alueellisilla valintakriteereillä tuetaan alueen strategian toteutumista, jotta voidaan varmistaa rahoituksen kohdistumisen tärkeimpiin kohteisiin. Rahoitettavien yritystukihakemusten ja hankkeiden tulee toteuttaa paitsi Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta johtuvia toimenpiteitä myös Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteita.

Myös hankerahoituksen osalta rahoituksen niukkuuden johdosta mahdollisesti tarvittava priorisointi voidaan toteuttaa joko *hankkeiden saapumisjärjestyksessä* rahoittajalle tai *suuntaamalla hankehakuja* alueen kehittämisen kannalta keskeisiin teemoihin. Alueen maaseudun kehittämissuunnitelma luo puitteet myös hankepriorisoinneille. Etelä-Savossa on vähän hanketoimijoita, joten kyseeseen voi tulla pikeminkin hanketoimijoiden kannustaminen hakemaan uusia hankkeita.

Yritysten ja kehittämishankkeiden rahoituksessa on joukko kriteereitä, joiden tulee toteutua kaikissa valinnoissa. Näiden lisäksi on joukko *valintakriteereitä, jotka ovat eduksi yritys- tai kehittämishankkeen valituksi tulemiselle* ja joita voidaan ottaa tavanomaista laajemmin käyttöön tilanteissa, jolloin rahoitusvarat rajoittavat valintoja. Tällaisia valintakriteereitä ovat yritystuki- ja kehittämishankemusten osalta mm. seuraavat:

- Yritys hyödyntää toimenpiteen kautta alueen luontaisia vahvuustekijöitä ja/tai ammattitaitoa,
- Toimenpide synnyttää alueelle uutta yritystoimintaa ja/tai sillä vahvistetaan osaamista ja yrittäjyyttä,
- Toimenpiteen vaikutuksesta alueelle syntyy uusia työpaikkoja ja/tai nykyiset työpaikat säilyvät,
- Toimenpide parantaa maataloudesta luopumaan joutuvien tai sitä suunnittelevien mahdollisuuksia siirtyä muuhun yritystoimintaan,
- Toimenpiteen kautta kehitetään yrityksen ammatilliseen osaamiseen liittyvää liiketoimintaosaamista ja/tai edistetään työssä jaksamista,
- Toimenpiteen avulla edistetään innovaatioiden syntymistä ja hyödyntämistä sekä uuden kustannustehokkaan teknologian käyttöönottoa alueen maataloilla ja yrityksissä,
- Toimenpiteen kautta synnytetään ja kehitetään maaseutua hyödyttäviä uusia palvelukonsepteja,
- Toimenpide edistää osaltaan maaseudun elinkeinojen kansainvälistymistä,
- Toimenpide lisää palvelutarjontaa vapaa-ajan- ja monipaikka-asukkaille,
- Toimenpiteellä parannetaan yritysten logistisia ratkaisuja,
- Toimenpide edistää osaltaan maaseudun ja kaupunkien välistä vuorovaikutusta,
- Toimenpiteen kautta edistetään tasa-arvoa (erityisesti nuoret ja naiset),
- Toimenpide lisää maaseudun houkuttelevuutta asuin- ja työympäristönä ja/tai edistää mahdollisuuksia etätöihin,
- Toimenpide edistää maaseutumaiseman säilymistä avoimena ja luontoa monimuotoisena.

Ympäristötoimenpiteisiin liittyvän rahoituksen osalta priorisoidaan ensisijaisesti alueen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteita. Sen mukaisesti ELY-keskus priorisoi määrärahojen niukkuustilanteessa ensisijaisesti luomusitoumuksia sekä päättyvien ympäristösitoumusten ja –sopimusten jatkohakemuksia. Rahoitusmahdollisuuksien vähenemisestä tiedotetaan asiakkaita, jotta vältetään turhien hakemusten laadinnalta ja käsittelyltä.

3 Rahoitus

3.1 Rahoitussuunnitelma toimenpiteittäin

[RAHOITUSARVIOT OVAT MMM:N HANKE- JA YRITYSRAHOITUSVARAUSTEN JAON MYÖTÄ MUUTTU-NEET]

Seuraavassa on esitetty *karkeat arviot* Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman toteuttamiseen tarvittavasta julkisesta rahoituksesta ja kuntarahoituksesta koko ohjelmakaudelle (Kuva 8). Seitsemän vuotta on suunnittelukautena pitkä aika eikä toimintaympäristön muutoksia, kustannustason nousua ja muita epävarmuustekijöitä ole pystytty ottamaan huomioon rahoitustarvetta arvioitaessa. Lähtökohtana on vuosien 2007-2013 ohjelman keskimääräinen tuki- ja hankerahoituksen nykyarvo vuotta kohti vastaaventyypisten toimenpiteiden osalta sekä alueen maaseudun kehittämissuunnitelmaan pohjautuva arvio toimenpiteiden painottumisesta tulevalle suunnittelukaudella.

Yritysrahoituksen ja hankerahoituksen osalta Etelä-Savossa tavoitteellisena rahoituksen jakautumisena sovelletaan edelleenkin *vähintään 60 % yrityksille ja noin 40 % hankerahoitukseen*, mikä on nähty hyvin soveltuvaksi maaseudun kehittämistyössä myös suhteessa paikallisten toimintaryhmien yritys- ja hankerahoitukselle asettamille omille tavoitteille.

Etelä-Savossa on näin ollen arvioitu tarvittavan EU:n ja valtion rahoitusta ELY-keskuksen kautta maaseudun kehittämiseen yhteensä noin 104,5 milj. € seitsemän suunnitteluvuoden aikana. Kuntarahoitusta tarvittaneen 1,5 milj. €. Edellisellä ohjelmakaudella on ollut ongelmia kuntarahoituksen vaikean saatavuuden osalta. Kuntien sitoutumista maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisiin toimenpiteisiin pyritään edistämään keskinäisin sopimuksin. Yksityinen rahoitus karkeasti arvioituna mukaan lukien kehittämissuunnitelman kokonaiskustannusten voidaan arvioida nousevan noin 213 miljoonaan euroon.

Julkisen tuen osuudeksi muodostuu näin ollen noin 50 %. Julkisesta rahoituksesta on arvioitu käytettävän noin 45 % maatalouden kehittämiseen ja ensiasteen jalostukseen. Maaseudun muun yritystoiminnan osuuden on arvioitu olevan noin 20 %. ELY-keskuksesta haettavat ympäristökorvaukset ovat noin 10 %. Vuosittain lisääntyvästä luomualasta johtuen luonnonmukaisen tuotannon korvausten osuudeksi on arvioitu runsaat 13 % julkisesta rahoituksesta. Näin ollen lähes neljännes julkisesta rahoituksesta suuntautuisi suoraan ympäristötoimenpiteisiin. Suhteessa edelliseen ohjelmaan rahoitustarpeen on arvioitu kasvavan ja toisaalta ympäristöhoito ja yritysten tukeminen ovat saaneet suuremman painon.

3.2 Tekninen apu

Teknistä apua esitetään käytettäväksi suunnitelman toteuttamisesta aiheutuviin palkkauskustannuksiin, suunnitelmasta tiedottamiseen ja kouluttamiseen sekä suunnitelman arvioinnista aiheutuviin kustannuksiin.

Suunnitelman toteuttamiseksi tarvitaan ELY-keskuksen käytettävissä olevien toimintamenojen lisäksi vuosittain teknistä apua 3,5 henkilötyövuotta (htv) myönnön tehtäviin (hanke + yritys + ympäristösopimukset), 1 htv maksatukseen, 0,5 htv lakimiehen tehtäviin ja 1 htv tiedotukseen eli yhteensä vuosittain yhteensä 6 htv. Teknistä apua tarvitaan palkkauskustannuksiin yhteensä 300 000 €/vuosi. Suunnitelman tiedottamisesta ja koulutuksesta aiheutuvat kustannukset ovat 30 000 €/vuosi ja suunnitelman väli- ja

loppuarvioinnin kustannukset ovat yhteensä 80 000 euroa. Teknisen avun htv-tarve on yhteensä ohjelmakaudella 2014-2020 42 htv ja avun määrä 2,5 milj. euroa.

Kuva 8. Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman julkisen ja yksityisen rahoituksen tarvearvio toimenpiteittäin vuosille 2014-2020. *[RAHOITUSARVIOT OVAT MMM:N HANKE- JA YRITYSRAHOITUSVARAUSTEN JAON MYÖTÄ MUUTTUNEET]*

Etelä-Savossa toteutettava maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpide	EU ja valtio milj. €	EU ja valtio %	Kuntien rahoitus milj. €	Yksityinen rahoitus milj. €	Yht. milj. €	Yht. %
<i>Koulutus ja tiedonvälitys</i>	7	6,7	0,5	1	8,5	4,0
<i>Investoinnit fyysiseen omaisuuteen</i>	46	44,0		59	105	49,3
- Maatilojen kokonaistehokkuuden parantaminen	30	28,7		25	55	25,8
- Maataloustuotteiden jalostus, markkinointi ja kehittäminen	6	5,7		14	20	9,4
- Nuorten viljelijöiden aloitustuki	10	9,6		20	30	14,1
<i>Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen</i>	20	19,1		46,5	66,5	31,2
- Maaseudun yritysten investointituki	16	15,3		44	60	28,2
- Yritysten kehittäminen ja liiketoiminnan innovointi	3	2,9		2,5	5,5	2,6
- Maaseutuyritysten perustaminen	1	0,9			1	0,4
<i>Maaseudun palveluiden ja kylien kehittäminen</i>	4	3,8	1		5	2,4
<i>Yhteistyö</i>	3	2,9		0,5	3,5	1,6
<i>Ympäristökorvaukset/Ympäristön hoito (ELY-keskuksen kautta)</i>	10,5	10,1			10,5	4,9
- Ympäristöinvestoinnit ja ympäristösopimukset	3,5	3,4			3,5	1,6
- Perinnebiot. alkuraivaus, monimuotoisuuden ja maiseman edistäminen	7	6,7			7	3,3
<i>Luonnonmukainen tuotanto</i>	14	13,4			14	6,6
YHTEENSÄ	104,5	100,0	1,5		213	100,0
<i>(Ympäristökorvaukset) (kuntien kautta)</i>	<i>(70)</i>				<i>(70)</i>	
<i>(Luonnonhaittakorvaukset) (kunnat)</i>	<i>(130)</i>				<i>(130)</i>	
<i>(Eläinten hyvinvointituki) (kunnat)</i>	<i>(14)</i>				<i>(14)</i>	
<i>(Yhtensä, kuntien kautta maksettavat viljelijätuet mukaan lukien)</i>	<i>(318,5)</i>				<i>(427)</i>	
Tekninen apu, €	2,5				2,5	
henkilötyövuosia	42				42	

4 Alueen ohjelmien yhteensovitus ja työnjako

4.1 Maaseudun kehittämissuunnitelman yhteensovitus EAKR-, ESR- ja EMKR -ohjelmien kanssa

EU:n rakennerahasto-ohjelmien EAKR- ja ESR- toimenpiteet sisältyvät Etelä-Savon osalta Itä- ja Pohjois-Suomen alueelliseen suunnitelmaan 2014-2020, joka pohjautuu alueiden maakuntaohjelmiin ja maakunnallisiin strategioihin. Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma tukee monilta osin suoraan tai välillisesti Itä- ja Pohjois-Suomen alueellista suunnitelmaluonnosta. EAKR:n rahoitukseen liittyvän toimintalinjan 1 erityistavoitteista yritysraakenteen uudistaminen ja yritysten toimintaedellytysten ja toimintaympäristön kehittäminen sekä uusiutuvien energiamuotojen käytön edistäminen ovat mikroyritysten osalta toimenpiteinä myös maaseudun kehittämissuunnitelmassa kuten myös liiketoimintaosaamisen vahvistaminen ja verkostoituminen.

Myös toimintalinjalta 2 (EAKR) uusimman tiedon ja osaamisen hyödyntäminen löytyy liittymäkohtia maaseudun kehittämissuunnitelmaan mm. osaamisen hyödyntämistä innovatiivisten ratkaisujen luomiseksi sekä lähienergian ja paikallisten energiavarojen hyödyntämistä koskevien erityistavoitteiden osalta. Toimintalinjan 3 mukaista vähähiilistä taloutta edistetään maaseudun kehittämissuunnitelmassa ympäristön tilaa parantavin toimenpitein. Toimintalinjan 4 mukaista saavutettavuutta voidaan maaseudun kehittämissuunnitelmassa edistää oleellisesti pienimuotoisemmin mm. kyläverkkoja ja tieto- ja viestintäteknikan osaamista ja käyttöä tukevin hankkein.

ESR-ohjelmaan liittyvä alueellisen suunnitelman toimintalinja 4 sisältää työllisyyden ja työvoiman liikkuvuuden kehittämisen, jonka erityistavoitteista maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpitein voidaan tukea mikroyritystasolla mm. yritystoiminnan kehittämistä muutostilanteissa, nuorten työllistymistä sekä vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä. Koulutukseen, ammattitaitoon ja elinikäiseen oppimiseen liittyvän toimintalinjan 6 (ESR) tavoitteista useimpiin voidaan vastata osaltaan myös maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisilla koulutus- ja tiedonvälityshankkeilla. Sosiaalista osallisuutta (tl. 7 ESR) voidaan maaseudun toimenpideohjelmassa edistää mm. vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä ja asiakaslähtöisiä palveluita koskevien strategisten tavoitteiden kautta mm. koulutus- ja tiedonvälityshankkeilla.

Alueellisessa suunnitelmassa on otettu esille myös *kaupunkikehittäminen ja paikallinen yhteisölähtöinen kehittäminen*. Näillä tarkoitettaneen lähinnä Leader-tyyppistä toimintaa, jota Etelä-Savossa maaseudulla toteuttaa kolme paikallista toimintaryhmää ja Itä-Suomen kalatalousryhmä. Kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutusta voidaan lisätä maaseudun kehittämissuunnitelman ja alueellisen suunnitelman yhteistyönä toteutettavin kehittämishankkein, joihin sisältyy toimenpiteitä maaseudulla ja kaupunkien ydinkeskustoissa. Esimerkkejä tällaisesta hankeyhteistyöstä eri rahastojen kesken voisi olla mm. paikallistuotteiden markkinoinnin kehittäminen tai nuorten harrastetoiminnan edistäminen.

Valtakunnallisesta *EMKR-ohjelmasta* ei ole luonnosta käytettävissä, joten seuraavassa on tarkasteltu Euroopan meri- ja kalatalousrahastoon liittyvää tavoitteenasettelua ja *alueellisia suunnitelmia* sekä näiden yhteensovitusta maaseudun kehittämissuunnitelman toteutukseen Etelä-Savossa. *Kalavesien omistuskenteen kehittämiseen* (= osakaskuntien yhdistäminen) liittyen käynnissä olevassa EAKR-rahoitteisessa ”kestävä kalatalous ja luontomatkailu”-hankkeessa on saatu hyviä kokemuksia yhdistymistoimitusten aktivoinnista. Vastaavan tyyppisen toiminnan jatkumista tulee edistää myös uudella ohjelmakaudella ERI-rahastojen yhteistyöllä. *Koskien kunnostuksilla* on kalakantoja edistävien vaikutusten lisäksi myös välillisiä aluetaloudellisia vaikutuksia, joita voidaan selvittää maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpitein sekä edistää positiivisia vaikutuksia mm. innovatiivisin yritys- ja kehittämishankkein. Kalastuksen ja norpansuojelun yhteen sovittamista tukeva EU:n LIFE-ohjelmasta rahoitettu laaja *norppahanke tarvitsee tuekseen alueen väestön laajaa hyväksyntää*, mitä voidaan edistää mm. maaseutuohjelman keinoin.

Luonnonkalatuotteiden menekin edistämiseksi tarvitaan laajaa yhteistoimintaa kalatalouden yritystoiminnan ja Luomuinstituutin sekä alueen lähiruokatoimijoiden kesken. *Muikku tarvitsee tehokkaan markkinointikampanjan*, sillä kilpailevat elintarvikkeet vähentävät jatkuvasti muikun menekkiä. Järvikalan tuottaminen kuluttajille edellyttää *ammattikalastuksen toimintaedellytysten turvaamista ja kehittämistä* esim. asiakaslähtöisiä toimintamalleja, palveluja ja rakenteita tukevalla hanketoiminnalla (ESR tl.7) tai vastaavien maaseudun kehittämistoimenpiteiden avulla. Järvien rehevöitymistä koskevaan ympäristön hoitoon liittyen *vesistöistä poistettavissa olevien biomassojen hyödyntäminen* mm. elintarviketeollisuuden tarpeisiin ja bioenergiaksi antaa aihetta innovatiivisille uusien tuotteiden, menetelmien ja sovelusten sekä palveluiden kehittämislle.

4.2 Yhteensovitus Etelä-Savon maakuntaohjelman ja alueen muiden ohjelmien kanssa

Syksyllä 2013 valmistuvassa Etelä-Savon maakuntaohjelman 2014-2017 luonnoksessa maaseudun kehittämiseen liittyvänä keskeisenä painopisteenä on yritystoimintaan liittyen *metsävarojen monipuolinen hyödyntäminen ja maaseutuelinkeinojen kehittäminen*. Painopiste sisältää metsätalouden kehittämisen lisäksi kilpailukykyiset maaseutuyritykset ja elintarvikkeiden jatkojalostusta koskevat toimenpidekokonaisuudet. Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategia 2014-2020 tukee suoraan tai välillisesti myös useimpia muita yritystoiminnan painopisteistä ja toimenpidekokonaisuuksista kuten esim. sukupolven- ja omistajavaihdosten edistäminen, uusiutuvan energiatuotannon vahvistaminen ja palvelutuotannon monipuolistaminen.

Maaseudun kehittämissuunnitelman ja *maakuntaohjelman toteutuksessa yhteisten tavoitteiden osalta voisi kyseeseen tulla yhteensovitus*, jossa maaseudun kehittämissuunnitelmalla vastataan pääosin harvaan asuttujen ja ydinmaaseutualueiden tarpeisiin ja maakuntaohjelmalla pääosin kaupunkien läheisen maaseudun tarpeisiin. Toisaalta maaseudun kehittämissuunnitelma vastaa maa- ja metsätalouden tarpeisiin, kun taas maakuntaohjelma painottuu enemmän muiden elinkeinojen kehittämiseen. Haja-asutusalueiden infran tukemiseen on maakuntaohjelmassa paremmat mahdollisuudet. Maataloustuotteiden ensiasteen jalostuksen, markkinoille saattamisen ja kehittämisen tukeminen on yrityshankkeissa mahdollista ainoastaan maaseudun kehittämisohjelman kautta. Koulutukseen, elinikäiseen oppimiseen ja nuorten työllistämiseen liittyen maakuntaohjelmassa on rakennerahastojen kautta laajempi toimenpidevalikoima käytettävissä. Myös maahanmuuttajien ja ulkomaalaisen kausityövoiman työllistämisen ja työhyvinvoinnin edistämässä kuten myös kulttuurien yhteensovittamisessa on rakennerahastojen ESR-toimenpiteissä maaseuturahastoa enemmän toimenpidemahdollisuuksia.

Etelä-Savon ELY-keskuksen strategia ulottuu vuoteen 2015. Keskeiset painotukset siinä ovat *alueen elinvoimaisuus*, jossa korostuvat toimivat kaupunkiseudut ja monimuotoinen järviluonto, *elinkeinoelämän menestystekijöissä* yritysten innovaatiotoiminta ja kansainvälistyminen, *väestön hyvinvoinnissa* nuorten työllistäminen ja työelämän laatu sekä *ELY-keskuksen kehittämisessä* monikanavaiset asiakaspalvelut. Maaseudun kehittämissuunnitelma tukee alueen elinvoimaisuuteen liittyvistä tavoitteista mm. *kulttuuriympäristöjen, maisemien ja reitistöjen parantamista ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä*. Elinkeinoelämään liittyen maaseudun kehittämissuunnitelma tukee ELY-keskuksen strategiassa *yritysten kilpailukyisyyden ja innovaatiotoiminnan edistämistä, uusiutuvan energian tuotantoa ja ympäristökasvatusta, maatilatalouden ja maaseudun pienyritysten menestymistä sekä luomutuotteiden tuotannon ja käytön lisäämistä*.

Etelä-Savon alueellinen metsäohjelma on laadittu vuosille 2012–2015. Siinä on tarkasteltu yhtä metsäkeskusaluetta laajempaa kokonaisuutta, Itä-Suomea. Metsäkeskusten alueilla toteutetaan monia muita ohjelmia, jotka sisältävät metsäalaa koskevia linjauksia ja toimenpiteitä. Nämä on otettu huomioon alueellisen metsäohjelman laatimisessa. Ohjelman tavoitteena on lisätä puun käyttöön ja metsiin perustu-

vaa liiketoimintaa, metsätalouden kannattavuutta sekä ympäristöhyötyjä hyödyntämällä suurimman kestävänsä metsien käytön mahdollisuudet.

Alueellisen metsäohjelman pohjalta nousevat kehittämistarpeet on tiivistetty *Etelä-Savon metsä- ja puuklusterin kehittämissuunnitelmassa*. Siinä on priorisoitu seuraavia liiketoiminnan kasvumahdollisuuksia ja kehittämisen panopistettuja: 1) metsävarojen käyttöä, jota on mahdollista lisätä; 2) puuraaka-aineen saatavuudesta; 3) metsänhoitotöiden tehostaminen; 4) metsätalouden infrastruktuuriin liittyen metsävaratiedon ylläpito ja hyötykäyttöön saattaminen sekä tieverkon ja muun logistiikan kehittäminen; 5) metsäenergian liiketoiminnan kasvumahdollisuuksien hyödyntäminen; 6) puutuoteteollisuuden liiketoiminnan vahvistaminen; 7) koulutuksesta ja osaavan työvoiman saannista huolehtiminen.

Alueellinen metsäohjelma on otettu huomioon Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman laadinnassa. Maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpitein metsä- ja puuklusterin kehittämisen painopisteistä voidaan edistää lähinnä metsäenergian liiketoiminnan kasvumahdollisuuksia, puutuoteteollisuuden liiketoiminnan vahvistamista sekä koulutukseen liittyviä tavoitteita.

Maaseudun kehittämissuunnitelmalla on *laajasti yhtymäkohtia matkailualan tavoitteisiin* alueella. Maakuntaliiton laatimassa *Etelä-Savon matkailun kehittämissuunnitelmassa 2007-2013* tavoitellaan kotimaisten ja kansainvälisten matkailijoiden määrään ja viipymän lisäystä alueella, matkailuyritysten verkostoitumista, matkailualan investointeja, matkailuyritysten liikevaihdon lisääntymistä sekä matkailutulojen ja alan työllisyyden kasvua. Yritystukien avulla lisätään mm. alueen *mökkitarjontaa ja lomakeskuksia* sekä parannetaan matkailuyritysten liiketaloutta. *Asiakslähtöisiin palveluihin, paikallistuotteisiin sekä luontoa ja kulttuuria hyödyntäviin ohjelmalveluihin ja kulttuurikohteisiin sekä viimeaikoina myös ruokamatkailuun liittyvät kehittämishankkeet* vauhdittavat ennestäänkin merkittävän matkailualan innovatiivista kehittymistä alueella. Maakuntaan tulee jatkossa saada *koordinoitu matkailun ja tapahtumat kattava kansainvälinen varausjärjestelmä* ja panostaa muutenkin asiakslähtöiseen tuotekehitykseen.

Asiakslähtöisyys on matkailun kehittämisen perusta ja markkinointi kohdistetaan Euroopan metropoli-alueille, kotimaassa pääkaupunkiseudulle ja lähialueilla Pietariin. Runsaan mökkitarjonnan ansiosta Etelä-Savolla on johtava asema maaseutumatkailumaakuntana. Etelä-Savon ELY-keskuksen tuoreen selvityksen mukaan *maaseutumatkailu on kasvussa*, asiakasmäärien odotetaan kasvavan ja omaan liiketoimintana ollaan valmiita panostamaan investoimalla ja kehittämällä omaa osaamista. Etelä-Savon tavoitteena on nousta määrällisesti ja laadullisesti myös vapaa-ajan asumisen ykkösmaakunnaksi. Vapaa-ajan asukkaille suunnatut palvelut vastaavat sekä matkailijoiden että maakunnan vakinaistenkin asukkaiden tarpeisiin.

ELY-keskuksen ja maaseudun kehittäjätahojen välinen työnjako alueella jatkuu keskeisiltä osin ennallaan. *Maaseudun kehittämissuunnitelman seurantaryhmässä* on alueen kaikki keskeiset maaseudun kehittäjätahot mahdollisimman kattavasti edustettuina. *ELY-keskuksen koollekutsumaan hankeryhmään* osallistuu uudella ohjelmakaudella mahdollisesti myös maakuntaliiton edustaja. Lisäksi ELY-keskuksessa *tiivistetään yhteistyötä Maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristön kanssa*. Alueellisen metsäkeskuksen ja ELY-keskuksen johtoelimissä edustukset ovat ristikkäin. Maaseudun kehittämissuunnitelman ja rakennerahasto-ohjelman piiriin kuuluviin hankeaihioiden liittyen ELY-keskuksen asiantuntijat neuvottelevat hanketoimijoiden kanssa.

4.3 Sopimus työnjaosta toimintaryhmien ja alueen muiden maaseudun kehittäjien kanssa

Alueen toimintaryhmien strategiat ovat varsin hyvin yhteensopivat Etelä-Savon maaseutustrategian 2014-2020 kanssa. Toimintaryhmien yritysrahoitus ja kehittämishankkeet täydentävät paikallislähtö-

syydellään erinomaisella tavoin ELY-keskuksen koko maakuntaa ja alueiden välistä kehittämistä koskevaa rahoitusta. *Itä-Suomen kalatalousryhmän strategiassa* korostuvat verkostoitunut ja monipuolinen kalatalous, kalastusmatkailu sekä vesistöjen monipuolinen käyttö ja osallisuus. Ongelmana kalatalousryhmällä kuten toimintaryhmilläkin on niiden rahoitusmahdollisuuksien rajallisuus. Kalatalousryhmän tehtävänä on lisäksi rahoituslähteiden löytämien potentiaalisille yrityksille ja hankkeille, mikä on myös todettu ELY-keskuksen ja kalatalousryhmän yhteistyösopimuksessa.

Etelä-Savon ELY-keskus laatii yhteistyösopimusluonnokset alueen kolmen toimintaryhmän kanssa. ELY-keskuksen ja toimintaryhmien kesken sovitaan työnjaosta ja rahoituspainotuksista yritystukiin ja kehittämishankkeiden sekä yleishyödyllisten investointihankkeiden osalta mm. siten, että ELY-keskus vastaa pääosin maatalouden ja maatilojen yritystoiminnan rahoittamisesta sekä alueen ja alueiden välisten hankkeiden toteuttamisesta. Sopimusluonnoksen mukaisesti ELY-keskuksen hankkeissa yritystukiin käytetään vähintään 60 % ja kehittämishankkeisiin noin 40 % ohjelmakauden rahoituksesta. Sitä vastoin toimintaryhmien rahoituksessa pääpaino on hanketuilla. Yhteistyösopimukset tulevat voimaan osapuolten allekirjoitettua sopimuksen, eli vasta kun toimintaryhmät ovat saaneet hyväksyntänsä ja organisoiduttua uuden ohjelmakauden toimintaan.

ELY-keskuksen ja toimintaryhmien välisen sopimusluonnoksen mukaisesti *koulutus- ja tiedonvälitys-hankkeiden* osalta toimintaryhmät tukevat lähinnä nuorille ja naisille suunnattuja osaamista edistäviä paikallisia hankkeita. Toimintaryhmistä rahoitettavissa hankkeissa korostuvat ympäristötietoisuus, paikalliset yhteistoimintavalmiudet ja kylien toiminnan kehittäminen. Alueellista yhteistyötä tehdään ensisijaisesti naapuritoimintaryhmien kesken.

Maaseudun yritysten kehittämisessä toimintaryhmien kohteena ovat muut kuin maatalouden ohessa yritystoimintaa harjoittavat mikroyritykset. Toimintaryhmät suuntaavat yritystuet pääasiassa aloittavien yritysten tarpeisiin, paikallisille markkinoille tuleville ja siellä toimiville yrityksille sekä yrityksille, jotka täydentävät paikallista palvelua. Edelleen toimintaryhmät tukevat erityisesti nuorten yrityksiä, innovatiivisia kokeiluja, sekä yritysten verkostoitumista lisääviä toimenpiteitä. *Elinkeino toiminnan kehittämiss-hankkeiden* osalta toimintaryhmät rahoittavat lähinnä omaa aluettaan koskevat tai paikalliset hankkeet, joissa pääasiallisena hyödynsaajina ovat mikroyritykset. Toimintaryhmien rahoitettaviin hankkeisiin luokituvat erityisesti nuoriin ja naisiin kohdistuvia tavoitteita edistävät toimet.

Itä-Suomen kalatalousryhmän kehittämissstrategiassa 2014-2020 painottuvat verkostoitunut ja monipuolinen kalatalous, kalastusmatkailu, vesistöjen monipuolinen merkitys, käyttö ja osallisuus sekä läpileikkaavana teemana kansainvälinen toiminta. Kalatalousryhmän toiminta-alue sisältää Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan, Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan maakunnat. Kalatalousryhmän hallinnollinen kotipesä on Rajupusu Leaderissa.

Itä-Suomen kalatalousryhmän kanssa ELY-keskuksella on välitön ja läheinen yhteistyö. Erillistä sopimusta työnjaosta ei molempien osapuolten taholta ole nähty tarpeen. Kalatalousryhmän hankkeissa Etelä-Savon osalta korostuvat kalastusmatkailu, nuorten aktivointi ja vesistöjen hallintaan ja monipuoliseen käyttöön liittyvät hankkeet. Kalatalousryhmä on rahoituskehityksensä huomioon ottaen pienempiin paikallishankkeisiin keskittyvä ja siten muita rahoituskanavia täydentävä toimija. Kalatalouden kehittämiseen liittyvät yrityshankkeet ohjautuvat pääsääntöisesti alueen ELY-keskusten rahoitettaviksi ja kalastusmatkailuun liittyvät hankkeet paikallisten toimintaryhmien rahoitettaviksi.

Keskeisiä muita maaseudun kehittäjiä ja yhteistyökumppaneita Etelä-Savossa ovat hankkeita toteuttavat tahot, jotka ovat edustettuina myös alueen *maaseudun kehittämissuunnitelman seurantaryhmässä*:

Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT, Mikkelin Ammattikorkeakoulu Oy, Etelä-Savon Maakuntaliitto, ProAgria Etelä-Savo, Metsäkeskus Etelä-Savo, Metsänomistajien liitto Järvi-Suomi, MTK-Etelä-Savo, Järvi-Suomen Kylät ry, Etelä-Savon Yrittäjät ry, Juvan kunta, Etelä-Savon luontoliitto ja Suur-Savon 4H-piiri.

Ohjelmakauden muutoksen myötä kehittämissuunnitelman seurantaryhmää tultaneen laajentaa kutsuamalla eräitä viime aikoina aktivoituneita hanketaloja mukaan. Hankkeita toteuttavien tahojen kanssa ei tultane tekemään maaseudun kehittämissuunnitelman toteutukseen liittyen erillisiä yhteistyösopimuksia.

4.4 Alueiden välinen yhteistyö maaseutuohjelman toimeenpanossa

Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan ELY-keskuksilla on tuloksetta ja hyvät kokemukset yhteistyöstä maaseudun kehittämisessä jo aiemmilta ohjelmakausilta. Myös tulevaa ohjelmakautta on valmistelu hyvässä yhteistyössä ELY-keskusten ja sidosryhmien kanssa. Kolmen ELY-keskuksen maaseudun kehittäjien yhteisessä tilaisuudessa Heinävedellä elokuussa 2013 nousivat yhteistyön painoaloiksi, teemoiksi ja toimintavoiksi seuraavassa esitetyt asiat (kuva 9). Näiden lisäksi Etelä-Savon ELY-keskuksen ja Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen yhteisinä maaseudun kehittämiskohteina nousee erityisesti matkailun kehittäminen sekä maa- ja metsätalouden alan hankeyhteistyö. Etelä-Savon ELY-keskuksella on ollut alueiden välisiä maaseudun kehittämishankkeita edellisen ohjelman aikana myös Keski-Suomen ja Hämeen ELY-keskusten kanssa. Alueiden välinen hyvä yhteistyö jatkuu myös näiltä osin tulevallakin ohjelmakaudella.

Kuva 9. Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan ELY-keskusten yhteistyön kohteita maaseudun kehittämisessä ohjelmakaudella 2014-2020.

<p>Maatalous</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maidontuotannon kilpailukyvn kehittäminen - Viljelijöiden työhyvinvointi - Luomutuotanto - Vihannes- ja marja-alan kehittäminen - Hevostalous - Maatilojen energia- ja ravinnekierron tehostaminen <p>Ympäristöasiat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen Savon ilmasto-ohjelma 2025 toimenpiteiden mukaisesti <p>Metsätalous</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biotalous ja metsäasiat - Metsätilojen sukupolvenvaihdokset ja metsäpalveluyrittäjyys - Metsäenergia-tuotantoketjun alkupää - Puun jatkojalostus <p>Elintarviketalous</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elintarvikkeiden jatkojalostus - Ruokamatkailu - 	<p>Muut teemat ja toimintatavat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pienyritystoiminnan aktivointi - Matkailun edistäminen (mm. Venäjä) - Oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö - Rahastojen välisenä itäsuomalaisena yhteistyönä esim. laajakaista, jätehuolto, tieverkosto ja muu infra - Yhteiset linjaukset yritysrahoituksessa - Viestintä - Yhteensopiva hallinto- ja toimeenpanomalli <p>Arviointi ja seuranta</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maaseudun kehittämissuunnitelmien väli- ja loppuarviointi kolmen maakunnan yhteisenä hankkeena - Itsearviointi vuosittain omalla alueella yhteisellä mallilla - Seuranta ja ohjausta tukemaan yhteiset seminaarit ym. yhteistyö ohjelman toimeenpanossa
--	--

5 Lämpölämpöteemat

Innovaatiot

Etelä-Savon maaseutusuunnitelmassa on valittu toteutettavaksi Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman kaikki toimenpiteet, joita on suunnitelmassa painotettu alueen maaseutustrategian mukaisesti. Maaseutuohjelman lämpölämpöteemistä *innovaatioita* perään kuulutetaan Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmassa eri toimenpiteiden yhteydessä niin yritysten kehittämisessä kuin myös hanketyössä. Konkreettisimmalla tavoin innovatiivinen toiminta ilmenee tila- ja yritystoiminnan kehittämistoimenpiteessä liiketoimintalähtöisen innovointitoiminnan tukemisena, jossa erilaisia kokeiluja rahoittamalla pyritään nopeuttamaan teknisten ratkaisuiden tai uusien palvelukonseptien hankkeistamista ja yritystoiminnaksi saattamista.

Etelä-Savossa on Maakuntaliiton johdolla laadittu alueen *innovaatiostrategia 2015*, jossa keskeisinä painopistealoina ovat *teknologiset innovaatiot* sekä *palveluinnovaatiot ja palveluliiketoiminta*. Innovaatiostrategiassa pyritään tunnistamaan alueen vahvuudet ja rakentamaan kilpailukykyä niiden varaan. Osaamispuolisiksi kasvualoiksi Etelä-Savossa on määritelty mm. bioenergia, matkailu ja elintarviketurvallisuus, jotka ovat myös maaseudun kehittämissuunnitelman näkökulmasta keskeisiä toimialoja alueella.

Teknologisten innovaatioiden aikaansaamiseksi Etelä-Savon metsät tarjoavan luontevan pohjan uusiutuvan energian korjuuteknologia- ja tuotekehitystyölle. Ympäristöhavainnointiin liittyvä tutkimus puolestaan luo mahdollisuuksia ympäristöhaittaketjujen ja riskien hallintaan liittyvän tekniikan ja liiketoiminnan kehittämiseksi. *Palveluinnovaatiot* syntyvät kysyntälähtöisesti asiakasrajapinnassa eri osaamisista yhdistämällä, jolloin tärkeää on liiketoimintaprosessin ymmärtäminen ja usein myös informaatioteknologian hyödyntäminen. Maakunnan vahvuksina ovat teknologiayritysten ja yhteistyötahojen lisäksi mm. alueen yliopistojen tutkimus- ja koulutusyksiköt sekä vahva matkailualan osaamiskeskittymä, jotka tuottavat uusia koulutus- ja valmennusmenetelmiä yritysten kehittämistarpeisiin. Maaseudun kehittämisstrategian kanssa jaettavat innovaatiostrategian 2015 tavoitteet koskevat mm. *uuden informaatioteknologian hyödyntävän palveluliiketoiminnan syntymistä*. Innovaatiotoiminnan keskeisinä toimintatapoina tavoitellaan mm. *maakunnan yhteistyöverkoston laajentamista kansainvälisiin TKI-keksuksiin ja toimijoihin* sekä yhteyksiä palvelevia *sähköisiä, virtuaalisia yhteistyö-, kehittämis- ja kokeilualustoja*.

Ilmaston muutos

Ilmaston lämpenemisestä johtuviin muutoksiin varaudutaan toteuttamalla Etelä- ja Pohjois-Savon maakuntaliittojen ja ELY-keskusten toimijoiden yhdessä laatimaa *Savon ilmasto-ohjelmaa 2025* ja siinä esitettyjä toimenpiteitä. Siinä on *esitetty* lukuisia tavoitteita, joita voidaan edistää maaseudun kehittämisohjelman toimenpitein. Ilmasto-ohjelman tavoitteet koskevat energiantuotantoa sekä energia- ja materiaalitekniikkaa, elinkeinojen ekotehokkuutta, liikennettä, yhdyskuntia ja rakentamista sekä viestintää, neuvontaa ja elämäntapaa. Maaseudun kehittämisohjelman kanssa samoja toimenpiteitä ilmasto-ohjelmassa ovat mm. *puun jalostaminen alueella tuotteiksi ja energiaksi, biopolttoaineiden käytön edistäminen, jätteiden hyödyntäminen sekä tuuli- ja aurinkoenergian sekä maa- ja ilmalämmön käytön edistäminen*.

Maatilojen ja yritysten *energiätehokkuutta* pyritään parantamaan. Liiketoiminnan negatiivisia ympäristövaikutuksia pyritään ehkäisemään mm. *alan toimijoiden verkottumisella*. Yhdyskuntarakentamiseen liittyen arjen sujuvuutta edistetään mm. *tietoliikenneyhteyksien käyttöä* tukevin hankkein sekä parantamalla maaseutuasumisen *ekotehokkuutta* niin vakinaisten kuin myös loma-asukkaiden kohdalla. *Viestinnän toimenpiteistä* mm. lähi- ja luomuruoankäytön ja tunnettavuuden edistäminen sekä ilmas-

tonmuutoksen hillintää edistävien toimintatapojen, tuotteiden ja palveluiden suosiminen toteuttavat myös alueen maaseutustrategiassa todettuja tavoitteita.

Ympäristö

Ympäristön tarpeet liittyvät alueen maaseutustrategiassa useisiin tavoitteisiin välittömästi tai välillisesti. Etelä-Savon luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi toteutetaan ympäristökorvauksiin liittyviä toimenpiteitä perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten perustamista ja hoitoa varten sekä kulttuuri- maisemien esilletuomiseksi alueen väestön ja matkailun tarpeisiin. Avoimien viljelymaisemien säilymistä edistetään maataloutta koskevilla toimenpiteillä. Alkuperäisrotujen kasvatusta tuetaan toteuttamalla kyseistä toimenpidettä. Lisäksi alkuperäisrotujen olemassaoloa ja näkyvyyttä alueen väestön ja matkailun tarpeisiin voidaan edistää myös innovatiivisin hankkein. Myös viljelijätukien edellytyksenä olevat viherryttämisen vaatimukset koskien useamman kasvin viljelyvaatimusta ja ekologista alaa lisäävät maatalouden harjoittamisen yleistä hyväksyttävyyttä kuluttajien ja kansalaisten kannalta.

Kestävä kehitys

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmassa on kestävä kehitys otettu huomioon strategisena koko suunnitelman läpileikkaavana tavoitteena. Kehittämissuunnitelmassa toteutettavilla toimenpiteillä tavoitellaan sekä taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kuin myös ympäristöllistä kestävä kehitystä. Kestävän kehityksen painottaminen tulee esille mm. maatalouden ympäristökorvauksiin liittyvissä toimenpiteissä ja se on erityisen tärkeää myös uusiutuvan energian tuotantoon ja matkailuun liittyvissä hankkeissa. Osa toimenpiteistä toteutetaan ELY-keskuksen kumppaneiden toimesta kuten neuvonta, eläinten hyvinvointi ja ympäristökorvaukset. Näiden osalta on ELY-keskuksella yhteistyön paikka ja mm. eläinten hyvinvointiin ja ympäristökorvauksiin liittyen myös valvontavastuut.

Alueen tasapainoinen kehitys

Kehittämissuunnitelmaa tulee toteuttaa myös alueellinen tasapuolisuus huomioon ottaen. Kuten aiempina ohjelmakausinakin ELY-keskuksessa tarkastellaan aika ajoin yritystukien ja hankkeiden vaikuttavuuden jakautumista seutukunnittain ja toimenpiteistä riippuen myös tätä tarkemmalla jaotuksella. Myös maakunnan reuna-alueet ja saaristoalueet otetaan huomioon kehittämistoimenpiteissä ja tiedottamisessa. Jos merkittävää epätasapainoa rahoituksen jakautumisessa havaitaan, asiointi pyritään korjaamaan tiedotuksen ja viestinnän kautta. Vastaavasti menetellään myös alueen harvalukuisten hanketoimijoiden kanssa; kaikkien on toivottavaa osallistua hankkeiden hakemiseen ja toteuttamiseen.

Nuorten ja naisten huomioon ottaminen

Nuorten työllistyminen ja niin muodoin myös alueelle asumaan jääminen ovat ongelmallisia Etelä-Savossa. *Nuorten työllistymisen ja laadukkaan arjen edistäminen* on strategisena tavoitteena alueen maaseudun kehittämissuunnitelmassa ja sitä painotetaan erityisen tärkeänä tavoitteena uudella ohjelmakaudella. Etelä-Savo on sinänsä vetovoimainen nuorten keskuudessa, työpaikat täyttyvät, jos niitä on avoinna. Valtakunnallisella nuorisotakuulla pyritään vaikuttamaan nuorten kouluttautumiseen ja työllistymiseen. Maaseudun kehittämissuunnitelmalla edistetään suoraan ja välillisesti nuorten työllistymistä alueella. Tämän lisäksi yhteen sovitetaan maaseudun kehittämissuunnitelman ja maakuntaohjelman tavoitteiden mukaisesti eri rahastojen toimenpiteitä nuorten työllistämiseksi ja harrastetoiminnan edistämiseksi. Esim. maaseutuammatteihin tutustuminen ja koulujen kanssa tehtävä yhteistyö sekä eräät nuorten harrastetoimintaa tukevat hankkeet ovat osoittautuneet erittäin menestyksellisiksi ja siksi huomioon otettaviksi myös uudella ohjelmakaudella.

Maaseudun kehittämissuunnitelmaa toteutetaan *sukupuolineutraalilla tavoin* Etelä-Savossa tunnistuen kuitenkin *naisten ja miesten erilaiset elämäntilanteet* ja niistä nousevat kehittämistarpeet. Näin ollen esim. naisia rohkaistaan yrittäjyyteen ja miesten syrjäytymistä harvaan asutulla maaseudulla pyritään hanketoiminnalla ehkäisemään. Useimmat hankkeet kohdistuvat kuitenkin laajasti maaseudun asukkaisiin. Myös yrityksuissa on hakijoina kuin myös yrittäjinä sekä naisia että miehiä.

Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman toteutus kattaa koko maakunnan Mikkelin ja Savonlinnan kaupunkikeskuksia lukuun ottamatta. Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus tulee välillisesti ja suoraankin esille useissa eri hankkeissa ja yritystuissa. Esim. luomu ja lähiruokamyymälää ei voida tukea maaseudun kehittämissuunnitelmasta, jos se sijaitsee Mikkelin tai Savonlinnan keskustassa. Tavoitteen toteuttamiseksi hankkeessa voidaan kuitenkin olla yhteistyössä kaupungin ja Rakennerahastojen kanssa. Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta edistetään mm. lisäämällä nuorten mahdollisuuksia tutustua sekä maaseutuelinkeinoin että lähikaupunkien tarjoamiin mahdollisuuksiin. Erityisen haasteen uudelle ohjelmakaudelle muodostavat alueen kuntaliitokset, *jolloin taajamiin ja kylille muodostuu tarpeita maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteen mukaiselle vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiselle.*

Kytkeytyminen Itämeri-strategiaan

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmalla ei ole suoria kytköksiä Itämeri-strategian toimeenpanoon. Alueen vesistöjen puhtaus ja siitä huolehtiminen edistävät myös Itämeri-strategian toteuttamista.

6 Suunnitelman alueellinen valmistelu

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014-2020 on laadittu Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014-2020 pohjalta. Kehittämissuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon MMM:n ohje 13.3.2013. *Alueelliset painotukset kehittämissuunnitelman laadinnassa perustuvat syksyllä 2012 laadittuun Etelä-Savon maaseutustrategiaan 2014-2020 ja aiempaan alueen maaseudun toimenpideohjelmaan 2012-2020.* Näiden yhteydessä on laadittu alueen kuvaus sekä swot-analyysi, jotka molemmat ovat osa alueen maaseutustrategiaa. Sekä strategian että toimenpideohjelman laadinnan taustalla on laaja sidosryhmien ja alueen asukkaiden kuuleminen maaseudun kehittämistarpeista kyselyjen ja työpajatyöskentelyn avulla.

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2007-2013 arvioitiin keväällä 2013, ja arvioinnissa yhtenä kohteena oli parhaiden käytäntöjen esille tuominen uuden ohjelmakauden perustaksi toimenpiteisiin ja toteutukseen. Keskeisimmät arvioinnin tulokset on myös pyritty ottamaan huomioon kehittämissuunnitelman laadinnassa.

Etelä-Savon ELY-keskuksessa on maaseudun kehittämissuunnitelman valmistelua ja laadintaa varten perustettu *ELY-keskuksen E- ja Y-vastuualueita edustava maaseutustrategia -ryhmä.* Maaseudun kehittämissuunnitelman laadinnan lisäksi strategiaryhmä toimi myös edellisen kehittämissuunnitelman arvioinnin ohjausryhmänä. Etelä-Savon ELY-keskuksen ympäristötukiryhmä on käsitellyt kokouksessaan ympäristön hoitoa, painotuksia, tavoitteita ja indikaattoreita koskevat asiat.

7 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman alueellinen toimeenpano- ja päätöksentekojärjestelmä

Asiakaslähtöisen toimintatavan varmentamiseksi ELY-keskuksen ja paikallisten toimintaryhmien välinen hyvä yhteistyö edellyttää, että yritystuki hakijat ja hanketoimijat ohjataan ensimmäisestä yhteydenotosta alkaen asiakkaan kannaltaan oikealle hakemuspolulle.

ELY-keskukseen ja toimintaryhmiin tulevat yritystukihankkeet käsitellään säännöllisin väliajoin järjestettävissä *yritystukiryhmän työkokouksissa,* johon osallistuvat ELY-keskuksen edustajien lisäksi alueen kolmen toimintaryhmän edustajat. Kokousten järjestämisestä vastaa ELY-keskus.

ELY-keskuksen hankeryhmässä, jossa tarkastellaan maaseuturahaston ja rakennerahastojen hakemuksia, esitetään hankkeiden päällekkäisrahoitus ja tarvittaessa ohjataan hakemus oikeaan rahoituslähteeseen, paikallisten toimintaryhmien hankkeita esittelee maaseudun kehittämisestä vastaava ELY-keskuksen asiantuntija.

Toimintaryhmien tekemien yritystuki- ja hankepäätösten laillisuustarkastus tehdään ELY-keskuksessa maaseudun kehittämisestä vastaava rahoitusasiantuntijan esittelystä. Yritystukien osalta päätöksenteosta vastaa Innovaatiot ja yritysrahoitus –yksikön päällikkö ja hanketukien osalta Maaseutu ja energia –yksikön päällikkö.

Kansallisten ja maaseuturahaston osarahoittamien maaseudun kehittämistoimien osalta alueellisten strategisten tavoitteiden, valintakriteerien ja painotusten asettaminen sekä alueellisten ja paikallisten toimien yhteensovitus tapahtuu Etelä-Savossa koko ohjelmakaudeksi nimettävässä *maaseudun kehittämissuunnitelman seurantaryhmässä*. Siinä ovat edustettuina ELY-keskuksen lisäksi paikalliset toimintaryhmät sekä muut alueen keskeiset maaseudun kehittäjätahot.

Viestintää tullaan lisäämään ja modernisoimaan uudella ohjelmakaudella palkkaamalla kokoaikaisen viestinnän asiantuntijan hoitamaan maaseudun kehittämissuunnitelman toteutukseen liittyvän tiedotuksen sekä tekemään viestinnässä yhteistyötä alueen toimintaryhmien kanssa. Viestinnän järjestämisessä otetaan huomioon kohdassa 4.4 todettu itäsuomalainen yhteistyö ohjelman viestinnässä.

Toimintatavat uudella ohjelmakaudella maaseudun kehittämissuunnitelman toteuttamisessa tulevat muuttumaan siirryttäessä *sähköiseen tukien hakemiseen*. Hyrrä-järjestelmän käyttöönotto tukihakemusten käsittelyssä ja päätöksenteossa sekä rakennerahastojen yritystukien osalta käytössä olevan Asko-järjestelmän soveltaminen myös maaseudun yritystukien osalta. *Monikanavapalvelut* tulevat myös maaseudun kehittämisööhön, jolloin asiakkaat voivat hyödyntää verkossa tarjolla olevia palveluita, puhelinkeskuksen kautta asiantuntija-apua sekä perinteistä asiantuntijan kanssa kasvotusten tapahtuvaa neuvottelua. Toisaalta tehtävien jako voi muuttua ELY-keskusten erikoistumisen myötä mm. siten, että *vähäisessä määrin kysytyjä tukimuotoja keskitetään* muutamien ELY-keskusten hoidettaviksi.